

Шулінова Л.В., к. філол. н., доц.

СИНЕСТЕЗЕМИ В УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ТЕКСТІ МИСТЕЦЬКОЇ ТЕМАТИКИ: НЕСПЕЦІАЛІЗОВАНІ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯ

У статті розглянуто вербалізацію синестетичного світосприйняття в сучасному медійному тексті мистецької тематики як один із засобів реалізації функції впливу на реципієнта в інтернет-виданнях, зорієнтованих на широку аудиторію.

Ключові слова: синестезема, вербалізація, медійний текст, відчуття, почуття.

Сформована, розвинута система функціональних стилів є одним зі складників найвищого етапу розвитку літературної мови, що розкриває її інтелектуальний потенціал та спроможність конкурувати з іншими мовами в сучасному глобалізованому світі. Стиль масової інформації сучасної української літературної мови є таким, що найактивніше розвивається, перебираючи на себе все більше функцій, традиційно властивих іншим стилям. Саме об'єктивні реалії сьогодення, потреби суспільства й окремого індивіда та технічні можливості поширення інформації зумовлюють те, що текст у стилі масової інформації стає складним синтетичним утворенням із поєднанням кодів різних семіотичних систем, зокрема вербальними та невербальними складниками, яке в науковій літературі визначають по-різному: гіпертекст [1], полікодовий [2], креолізований [3], мультимодальний [4; 5] та ін. Такі тексти дають можливість реципієнтові більш повно й об'єктивно сприймати інформацію, а автору здійснювати потужний вплив, формуючи потрібне ставлення, смаки та вподобання сучасного читача.

Інтернет-видання є на сьогодні одним із найдоступніших та найвпливовіших засобів масової інформації, що зумовлює

специфіку поширюваних через них медіатекстів. Як відомо, є власне інтернет-видання (напр., "Українська правда") та інтернет-версії друкованих періодичних видань (напр., "День", "Україна молода" та ін.), проте їхня аудиторія практично однакова, і тому є всі підстави аналізувати тексти цих видань на одних засадах, як подібні за метою, функціями та мовно-виражальними засобами.

Особливе місце, на наш погляд, мають медіатексти мистецької тематики, адже сучасне мистецтво також є складним, полікодовим, і навіть класичне мистецтво за допомогою новітніх технічних засобів може бути по-іншому представлене, а отже, й сприйняте. Одночасне прочитання тексту, наявність візуального компоненту та аудіосупроводу сприяє кращому розумінню мистецького явища. Безумовно, медіатексти мистецької тематики у спеціалізованих виданнях і такі, котрі зорієнтовані на висвітлення різних аспектів суспільного, політичного, культурного та ін. сфер життя, матимуть істотні відмінності в доборі та подачі інформації і щодо вербальних, і невербальних засобів організації тексту. Розглянемо медіатексти мистецької тематики в загальнонаціональних неспеціалізованих виданнях, у яких є окремі рубрики про культуру / мистецтво: "Українська правда", "День", "Україна молода", "Тиждень.ua".

Сучасний читач прагне отримати максимум інформації за мінімальний проміжок часу, тому переглядає переважно заголовки та невеликі інформаційні тексти (новини, коментарі, інтерв'ю, огляди). Специфіка інформаційних жанрів передбачає наявність обмеженої кількості виражальних засобів, а отже, потребує від автора надзвичайно кропіткої роботи зі словом. Однією з можливостей зацікавити інформацією, передати її більш рельєфно, "оживити" є використання синестезем, тобто вербалізованих одиниць синестетичного світосприйняття (поєднання співвідчуттів смаку і запаху, кольору і звуку та ін.). Синестетичність властива практично кожній людині або на рівні світосприйняття (так звані "люди-синестети"), або за сформованими стереотипами (*кислий запах, м'який звук* та ін.). У розмовному мовленні та художньому тексті синестеземи, як

правило, відображають індивідуальні особливості автора і є характеристикою ідіолекту чи ідіостилу. У текстах масової інформації синестезми застосовують спеціально з метою впливу, зацікавлення реципієнта для можливого подальшого ознайомлення з інформацією іншого виду (напр., відео або аудіо) через гіперпосилання, або через пошук потрібної детальнішої інформації за іншими інтернет-джерелами, відвідання виставки, концерту, вистави, прочитання книги та ін. Традиційно синестезії утворюються через поєднання базових відчуттів (смак, зір, слух, дотик), проте, вважаємо за доцільне розглядати як складні синестезії поєднання відчуттів і почуттів (напр., *чорний гумор, солодке кохання, гіркота розлуки* та ін.), зумовлені вищим етапом розвитку людини, її фізіології, психіки, когнітивних можливостей.

У стилі масової інформації, зокрема в інформаційних медіатекстах, з метою мовної економії (менше часу на декодування тексту – більше інформації) активно використовуються кліше, штампи, тобто засоби, утворені за мовними стереотипами, які за продуманого застосування справді сприяють економії часу для отримання інформації без втрати образності й виразності тексту. Серед таких специфічних фразеологічних засобів є синестетичні за походженням:

*"Але якщо перед "Отроцтвом" бодай галантно розшиаркалися, нагородивши Лінклейтера "Срібним ведмедем" за режисуру, то інший яскравий фільм нинішнього Берлінале, а саме "71" британця Єна Деманжа, не визнали за потрібне зауважити взагалі. І це, **м'яко кажучи**, дивно: картина про конфлікт у Північній Ірландії, знята дебютантом, виявилася однією з найсильніших робіт на форумі"* (tyzhden.ua/culture/102589).

*"У. Т.: Ваші два томи "Шидеврів" мали доволі **широкий розголос**. А з чого все почалося? Як з'явилася **ідея переглянути класику української та зарубіжної літератури**?"* (tyzhden.ua/culture/102582)

*"**Легко** й захопливо **читається** "Кабульський книгар" норвезької журналістки та письменниці Осне Сайерстад"* (tyzhden.ua/culture/107922).

"Мрець у бункері" – добрий приклад уважної роботи з історичним матеріалом. По-перше, дуже багато старанно зібраного фактажу. По-друге, **чесний погляд** письменника-дослідника, котрий не дозволяє собі перетворитися на суддю та карати "катів" на сторінках книжки. Навпаки – це дослідження є ніби Стендаєвим дзеркалом, у якому просто відбивається дорога" (life.pravda.com.ua/culture/2014/05/1/165855/).

"Що ж до головної суперниці Росії – українки Марії Яремчук – у Копенгагені її зустріли як найжаданішу гостю. І якою б банальною не була її англomовна пісенька про **солодке кохання** *Tick-Tock*, виступ Марії на тлі гігантського годинника з танцюристом всередині, що бігав як білка в колесі, сприймався на ура" (umoloda.kiev.ua/number/2457/164/87270/).

Наведені фразеологізми втратили власне синестетичність світовідображення, а стали засобами зв'язку в тексті (м'яко кажучи) і засобами номінації традиційних уявлення в типових ситуаціях (*широкий розголос, легко читається, чесний погляд, солодке кохання*).

Окрему групу становлять синестеземи в мовленні самих митців (в інтерв'ю), а також цитати й покликання на відомих авторів. Адже доволі часто письменники, артисти, художники, музиканти є синестетами, тобто їхнє реальне світовідчуття відображає різноманітне сприйняття життя через співвідчуття: поєднання зорових, звукових, тактильних та ін. відчуттів і почуттів. Саме це спостерігаємо в інтерв'ю зі скрипалем-віртуозом, викладачем всесвітньо відомої Імольської академії Олександром Семчуком:

"**Артист не може бути цілісним, якщо не бачить світу максимально чутливо.** У момент виконання він має повністю розчинитися в тому авторіві, чю композицію грає". "**Фраза української музики дуже гнучка, бо в нашій мові визначальний чинник – інтонація.** Тобто той самий набір слів з різною інтонацією даватиме інший зміст – на відміну, скажімо, від англійської, де для іншого значення треба змінювати їхній порядок. І саме ці моменти визначальні у сенсі музики" (tyzhden.ua/culture/101825).

В інтерв'ю з етно-поп-рок-співачкою ILLARIA:

"Чи багато професіоналів можуть у нас робити те, чого вчилися в музінститутах, використовувати результати своїх багатогодинних тренувань? Ні, тобі пропонують з усього **музичного різноманіття** вибрати **найбільш пластмасові, штучні речі** й тим задовольнятися. І більшість виконавців погоджується на таку кон'юнктуру. Утім, я бачу, що в нас з'являється дедалі більше сучасної, просунутої молоді, яка не вихована телевізором, яка шукає музику в інтернеті й готова до вільного вибору" (tyzhden.ua/culture/101349).

А також у коментарях:

"Вам не подобається те, що намалювали інші? Візьміть пензлик та замалуйте це або **намалуйте свій коментар** поряд. Скажіть правду, висловіться!" – закликали організатори акції" (tyzhden.ua/culture/100312).

"Монтаж **соковитих візуальних та звукових образів**, геніальна операторська досягають неможливого: вулиця стає персонажем – з власним характером та історією", – ділиться враженнями від цього фільму Ілля Гладштейн" (life.pravda.com.ua/culture/2014/04/22/164633/).

"Режисерка показує зовсім інший – **ніжний, зворушливий і дуже людський погляд** на Чорнобиль. Такої Прип'яті ви ще точно не бачили", – розкажує про цю стрічку Надія Парфан" (life.pravda.com.ua/culture/2014/04/22/164633/).

"Тексти Мирослава Лаюка не прості для сприйняття. В них переважно треба уважно вчитуватися-вслухатися. Тут багато медитації, неоднозначної символіки, не одразу зрозумілих реалій і дуже індивідуальних метафор. Але увага винагороджується. Проникнення у простір віршів дає задоволення від цікавих асоціативних ходів, несподіваних **ритмічних малюнків**, емоційно насиченої атмосфери та, як **висловлювався Хвильовий, "запаху слів"**" (umoloda.kiev.ua/number/2450/164/87030/).

Також в аналізованих медійних текстах спостерігаємо активне використання синестезем-метафор, які є не лише виражальним засобом впливу на реципієнта, а й спонуканням до подальших дій – формування ставлення до інформації, митця,

.....

твору мистецтва, мистецької події або детальніше ознайомлення з творами мистецтва, про які йдеться в публікації:

"Ольга Чубарева заспівала вірменську народну пісню "Горовель". Їй акомпанував на дудуці відомий музикант, друг співачки Армен Костандян. Дудук – східний духовний інструмент із надзвичайно красивим тембром, він виразно і чуттєво підкреслює емоції, закладені в народних наспівах. **Дудук у руках Костандяна солодко бентежив душу.** В уяві виринали вірменські храми, церковні співи або ж молитва ченця десь високо в горах" (umoloda.kiev.ua/number/2452/164/87107/).

"Якість "Єдності" підтримали і наступні колективи. Італісець потішив публіку **образотворчою музикою.** Це коли заплющувеш очі й дивишся. Його симфонії, одну з яких Дінаро назвав "Київ", варіюють на межі з класикою, та від того фестиваль тільки виграв" (umoloda.kiev.ua/number/2439/164/86704/).

"Вісім пісень Роберта Шумана з циклу "Любов поета" на вірші Генріха Гейне – це краса вишуканих мелодій у поєднанні з геніальною поезією, божественне звучання тих самих Leider (нім. – пісні), з яких беруть витоки тихі пісні Валентина Сильвестрова. Витончений мелодійний малюнок, що передає **всі відтінки поетичного настрою,** живі інтонації голосу – так співачка і піаніст вказали шлях до просвітлення всім, хто був у залі" (day.kiev.ua/uk/article/kultura/u-nas-nemaie-zbroyi-ale-ie-kultura).

"Представивши в одній програмі таку широку палітру образів, Інна Галатенко виконала дуже різну за стилем музику з майстерністю, якій властиві **дивовижне забарвлення і тембр голосу,** артистизм і чутливе володіння стилістикою. Тому не випадково вокальну частину вечора завершила **музика** нашого сучасника, ні з чим не зрівнянна **за енергетикою тихого сяяння**" (day.kiev.ua/uk/article/kultura/u-nas-nemaie-zbroyi-ale-ie-kultura).

"Отже є всі підстави сподіватися, що завдяки кінофестивалю "86" робота з пам'яттю про Чорнобиль може різко змінити русло від марафонів скорботи до спроб ревіталізації таких міст як Славутич та **свіжих дискусій про розумне використання енергетики**" (life.pravda.com.ua/culture/2014/04/22/164633/).

"Основну частину рухів показує Костас Папаматгеакіс, йому допомагають Міріям Гюртнер та Рік Роджерс. Хоча не всі добре знають англійську, завдяки перекладу та спільній **мові танцю**, непорозумінь не виникає". "Протягом всього мастер-класу хореографи додають нові шари, рівні, виняткові деталі, що роблять **картинку танцю** повною" (life.pravda.com.ua/culture/2014/05/7/167360/).

"Інтерактивним досвідом, де "споживачі" культури долучилися до її створення, став Конгрес рисувальників у Національному художньому музеї (НХМУ). На білій поверхні, що вкрила стіни й підлогу музею, **відвідувачі створювали малюнки, ведучи візуальну дискусію**" (tyzhden.ua/culture/100312).

Отже, медійний текст для невідготовленої аудиторії, тобто для широкого кола реципієнтів, має бути не лише цікавим, виразним, а й насамперед – зрозумілим. Тому наявність складних синестезій має бути обмеженою, і вони повинні або бути так уведені в текст, щоб не потребувати додаткового тлумачення, або побудованими на стереотипах, або можуть декодуватися за подальшого ознайомлення з твором мистецтва, мистецьким явищем, тоді їх використання є вмотивованим і сприятиме розкриттю потенціалу сучасної української літературної мови та формуванню нових вербальних виражальних засобів, а отже, й розвитку літературної мови.

1. Nelson T.N. A file structure for complex, the changing, and the indeterminate // ACM 20th National Conference – Proceedings (Cleveland, Ohio, 1965) pp. 84-100. 2. Ейгер Г.В. К построению типологии текстов / Г.В. Ейгер, В.Л. Юхт // Лингвистика текста : Материалы научной конференции при МГПИИЯ им. М.Тореза. – Москва : изд. МГПИИЯ, 1974. – Ч. I. – С. 40-45. 3. Сорокин Ю. А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия / [Н. А. Безменова, В. П. Белянин, Н. Н. Богомолова и др.] ; отв. ред. В. Г. Котов ; АН СССР, Институт языкознания. – М. : Наука, 1990. – С. 180–196. 4. Kress G.R. Multimodal Discourse: the modes and media of contemporary communication. / G.R. Kress and T.van Leeuwen. – London : Edward Arnold, 2002. – 152 p. 5. Kress G.R. Reading images. The grammar of visual design / G.R. Kress and T.van Leeuwen. – London : Edward Arnold, 1996. – 248 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу

"Тиждень.ua" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/culture/>

"Українська правда" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/culture/>

"День" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura>

"Україна молода" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.umoloda.kiev.ua/>

1. Nelson T.N. A file structure for complex, the changing, and the indeterminate // ACM 20th National Conference – Proceedings (Cleveland, Ohio, 1965) pp. 84-100. 2. Eiher H.V. K postroenyiu typolohyy tekstov / H.V. Eiher, V.L. Yukht // Lynhvystyka teksta : Materyaly nauchnoi konferentsyy pry MHPYYIa ym. M.Toreza. – Moskva : yzd. MHPYYIa, 1974. – Ch. I. – С. 40-45. 3. Sorokyn Iu. A. Kreolyzovannyye teksty y ykh kommunykativnaia funktsiya / Iu.A. Sorokyn, E.F. Tarasov // Optymyzatsiya rechevoho vozdeistviya / [N.A. Bezmenova, V. P. Belianyn, N. N. Bohomolova y dr.] ; otv. red. V.H. Kotov ; AN SSSR, Ynstytut yazykoznanyia. – M. : Nauka, 1990. – S. 180–196. 4. Kress G.R. Multimodal Discourse: the modes and media of contemporary communication. / G.R. Kress and T.van Leeuwen. – London : Edward Arnold, 2002. – 152 p. 5. Kress G.R. Reading images. The grammar of visual design / G.R. Kress and T.van Leeuwen. – London : Edward Arnold, 1996. – 248 p.

Spysok dzherel iliustratyvnoho materialu

"Tyzhden.ua" [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://tyzhden.ua/culture/>

"Ukrainska pravda" [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://life.pravda.com.ua/culture/>

"Den" [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/kultura>

"Ukraina moloda" [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.umoloda.kiev.ua/>

Shulinova L.V. Synesthesems in the Ukrainian mass media text about art: nonspecialized internet-editions.

This article is devoted to synaesthesem' world-view verbalization of modern media text relating to the study of art as a mean of realization of the function of influence on recipient in Internet-editions, directed towards wide audience.

The special status of media texts relating to the study of art of modern mass media style is determined.

The author analyzes mass media texts relating to the study of art, represented in the national nonspecialized editions, which enclosed particular headings about culture / art namely "Ukrainska pravda", "Den", "Ukraina moloda", "Tyzhden.ua".

It is ascertained, that one of the capability of taking an interest in information, of passing it better is usage of synesthesems – language units of synesthesia' world-view (combination of senses of taste and smell, senses of color and sound etc.). It is very important, that synesthesems of mass media style is used in order to influence on recipient, to interest him in further information for possible knowledge of another information (e. g., video or audio) by means of hyperreferences or by search of necessary, more detailed information by another Internet-sources, by visiting an exhibition, a concert, a performance, by reading a book etc.

Media text for the less educated audience ought to be not only interesting, expressive, but first of all it ought to be understandable. Consequently, compound synesthesia availabilities is ought to be limited. That language units shouldn't be additionally interpreted. Synesthesems may be grounded on stereotypes or decodated on further knowledge of work of art or a phenomenon of art. Only in this case the usage of synesthesems is motivated. This factor will contribute to opening of modern Ukrainian literary language' potential.

Key words: synesthesem, verbalization, media text, sensation, feeling.

Шулинова Л.В. Синестеземы в украинском медийном тексте про искусство: неспециализированные интернет-издания.

В статье рассмотрено вербализацию синестетического мировосприятия в современном медийном тексте про искусство как одно из средств реализации функции влияния на реципиента в интернет-изданиях, рассчитанных на широкую аудиторию.

Ключевые слова: синестезема, вербализация, медийный текст, ощущения, чувства.